

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Siyer Yayınları: 454
Siyer Akademi: 37

Eser Adı
Ganimet

Hız. Peygamber (sas) Dönemi Uygulamaları

Yazar

Prof. Dr. Mehmet Nadir Özdemir

Yayın Yönetmeni

Muhammed Ali Alioğlu

Editör

Arş. Gör. Mehmet Emin Demir

İç Tasarım

Muhammed Ensar Sözgen

Kapak

Muhammed Onur Özçelikçi

Baskı

PLT Kağıt Matbaa Ajans Hizmetleri Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi

İstasyon Mah. 1440 Sok. No:11-C/68

Küçükçekmece / İstanbul | Tel.: 0552 339 51 34

Sertifika No: 73787

1. Baskı: **Şubat 2016** (Otto Yayınları)

(Gözden Geçirilmiş İlaveli) 2. Baskı: **Eylül 2024**

ISBN: **978-625-98067-2-3**

Nişanca Mah. Zekaidede Sk. No: 22 Eyüpsultan/İstanbul

Tel & Fax: (0212) 544 76 96 – (0212) 544 58 46 • **Wp Hattı:** (0546) 544 76 96

Sertifika No: 75458

www.siyerkitap.com | satis@siyeryayinlari.com

GANİMET

Hız. Peygamber (sas) Dönemi Uygulamaları

Mehmet Nadir Özdemir

Mehmet Nadir Özdemir

1972 yılında Kastamonu'nun Daday ilçesinde doğdu. 1995 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı yıl Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde öğretmenlik görevine başladı. 1998 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde İslâm Tarihi Anabilim Dalında yüksek lisansını tamamladı. Aynı yıl doktora öğrenimine başladı. 2004 yılında doktorasını tamamladı. 2011 yılında Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü'ne Yrd. Doç. Dr. olarak atandı. Bu bölümün kurucu bölüm başkanlığını yaptı. 2012 yılında kurulan Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin kuruluşunda dekan yardımcısı, senato üyesi ve İslâm Tarihi ve Sanatları Bölüm Başkanı olarak görev yaptı. 2015 yılında Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Anabilim Dalına Yrd. Doç. Dr. olarak atandı. Aynı yıl doçent unvanını aldı. Halen görevine öğretim üyesi, Siyer-i Nebi ve İslam Tarihi Anabilim Dalı Başkanı ve İslâm Tarihi ve Sanatları Bölüm Başkanı olarak devam etmektedir. Ayrıca 2017-2022 yılları arasında kurucu olarak Meslek Yüksekokulu Müdürlüğü görevinde bulundu. 2021 tarihinde de Profesör unvanını aldı. Arapça, İngilizce ve Farsça bilmekte olup, alanıyla ilgili kitap, bilimsel dergilerde yayınlanmış çok sayıda makale, çeviri ve sempozyum bildirileri bulunmaktadır. Evli ve üç çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

İkinci Baskıya Ön Söz.....	9
Ön Söz	11
Giriş.....	15
Araştırmanın Yöntemi ve Kaynakları.....	15
Kavramsal Çerçeve.....	23
İslâm Öncesi Dönemde Ganimet.....	31

Birinci Bölüm

SERİYYELERİN BAŞLAMASINDAN HAYBER SAVAŞI'NA KADAR GANİMETLER

1. Batn-ı Nahle Seriyyesi (Abdullah b. Cahş Seriyyesi) (2/624)	45
2. Sefevân Gazvesi (2 / 623).....	51
3. Bedir Gazvesi (2/624).....	52
a. Nedenleri	52
b. Ganimetlerle İlgili Âyetlerin Nüzûlü	57
c. Ele Geçen Ganimetler ve Taksimi	59
d. Esirler:.....	67
e. Bedir Gazvesi'nin Yansımaları.....	68
4. Karkaratü'l-küdr Gazvesi (2/624).....	71
5. Gâlib b. Abdullah (Mürreoğulları) Seriyyesi (2/624).....	72
6. Kaynukâoğulları Gazvesi (2/624).....	73
7. Sevîk Gazvesi (2/624).....	75
8. Karede Seriyyesi (3/624).....	75
9. Uhud Gazvesi (3/625).....	77
10. Katan Seriyyesi (4/625).....	78
11. Amr b. Ümeyye Seriyyesi (4/625).....	79
12. Nadîroğulları Gazvesi (4/625).....	79
a. Nedenleri.....	79
b. Nadîroğulları İle İlgili Âyetlerin Nüzûlü	80
c. Ele Geçen Ganimetler ve Taksimi	83
13. Zâtü'r-Rikâ' Gazvesi (5/626).....	86

14. Dûmetü'l-cendel Gazvesi (5/626).....	87
15. Mustalikoğulları (Müreysî) Gazvesi	88
a. Nedenleri:.....	88
b. Ele Geçen Ganimetler ve Taksimi.....	89
16. Kureyzağulları Gazvesi (5/627).....	92
a. Nedenleri.....	92
b. Kureyzağulları İle İlgili Âyetlerin Nüzûlü	94
c. Ele Geçen Ganimetler ve Taksimi	95
17. Kuratâ Seriyyesi (6/627)	99
18. Zûkared Gazvesi / Gabe Gazvesi (6/627).....	100
19. Ali b. Ebû Tâlib'in Benî Sa'd b. Bekir Seriyyesi (6/627)	100
20. Zûlkassa Seriyyesi / Ebû Ubeyde b. Cerrâh Seriyyesi (6/627)	101
21. Zeyd b. Hârîse'nin Seriyyeleri (6-7/627-628)	102
22. Ukkâşe b. Mihsan Seriyyesi (9/630).....	105

İkinci Bölüm

HAYBER GAZVESİ'NDEN HUNEYN GAZVESİ'NE KADAR GANİMETLER

1. Hayber Gazvesi (7/628)	109
a. Nedenleri.....	109
b. Ele Geçen Ganimetler ve Taksimi	113
2. Fedek Bölgesinin Fethi	120
3. Vâdi'l-kurâ Bölgesi Ganimetleri	121
4. Hz. Ebû Bekir'in Kilâboğulları Seriyyesi (7/628)	122
5. Ali b. Ebû Talib Seriyyesi (7/628).....	122
6. Beşir b. Sa'd el-Ensârî Seriyyesi (7/628)	122
7. Beşir b. Sa'd'ın Yümn ve Cinâb Seriyyesi (7/629).....	122
8. Galib b. Abdullah'ın Kedîd (Mülevvihoğulları) Seriyyesi (8/629)	123
9. Galib b. Abdullah'ın Mürre Seriyyesi (8/629).....	124
10. Şüca' b. Vehb'in Sîy Seriyyesi (8/629).....	124
11. Katâde b. Rib'î el-Ensârî'nin Hadıra Seriyyesi (8/629).....	125
12. Batn-ı İdam Seriyyesi (8/630)	125
13. Ali b. Ebû Talib'in Zâtü's-Selâsil Seriyyesi (8/630).....	126
14. Ali b. Ebû Talib'in Has'amoğulları Seriyyesi (8/630)	126
15. Dahhâk b. Süfyan'ın Kuratâ Seriyyesi (9/630)	126

Üçüncü Bölüm

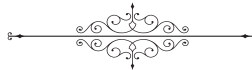
HUNEYN GAZVESİ SONRASI GANİMETLER

1. Huneyn Gazvesi (8/630).....	131
a. Nedeni.....	131
b. Huneyn Gazvesi İle İlgili Âyetlerin Nüzûlü.....	132
c. Ele Geçirilen Ganimetler ve Taksimi.....	133
d. Huneyn Gazvesi'nin Yansımaları.....	139
2. Tâif Gazvesi (8/630).....	141
3. Ebû Âmir el-Eş'arî'nin Evtas Seriyyesi (8/630).....	142
4. Uyeyne b. Hısn'ın Temimoğulları Seriyyesi (9/630).....	143
5. Kutbe b. Âmir'in Has'amoğulları (Tebâle) Seriyyesi (9/630).....	143
6. Tebük Gazvesi (9/630).....	144
7. Maknâ Halkı ile Anlaşma Yapılması (9/630).....	144
8. Ali b. Ebû Tâlib Seriyyesi (9/630).....	145
9. Ali b. Ebû Tâlib'in Yemen Seriyyesi (10/631).....	145
10. Abdullah b. Ömer'in Necid Seriyyesi.....	146

Dördüncü Bölüm

GANİMET TAKSİMİNDE GENEL ESASLAR

1. Devlet Gelirleri İçinde Ganimet.....	149
a. Ganimet Statüsü.....	149
b. Humus.....	153
c. Esirlerin Durumu.....	158
2. Amaç-Araç Bağlamında Ganimet Edinmek.....	160
3. Ganimetlerin Taksiminde Diğer Esaslar.....	166
Sonuç.....	175
Kaynakça.....	181
Dizin.....	187

İthaf

İlahiyatçı olmam ve ilim yolunda ilerlemem
için duacım olan Pek Muhtereme babaannem
Hacı İsmet Özdemir'e...

İkinci Baskıya Ön Söz

İlk baskısı 2016 yılında yapılan bu esere zaman içinde ihtiyaç hâsıl olmuştur. Talebin karşılanması adına tekrar yayımlanmasını arzu ettik. Çalışmayı gözden geçirerek tekrar okuyucu ile buluşturmaya karar verdik.

Hız. Peygamber döneminde gerçekleşen seriyye ve gazvelerde alınan mal ya da esirlerin ganimet olarak görülmesi ile birlikte bu konu gündeme gelmiştir. İslam dininin müstakil bir sûre ile meşru gördüğü ganimet konusu üzerinde farklı birtakım söylemler olmuştur.

Ganimet edinmenin usul ve esasları Hız. Peygamber'in uygulamaları ile hayata geçirildiğine göre bunun Kur'an'daki karşılığı nedir? Niçin meşru kılınmıştır? Nasıl alınır? Gazveler arasında uygulama farkı var mıdır? Şeklinde uzayıp giden sorular sorulmaktadır. İşte bu sorulara cevap arayan bu kitap sahadaki boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Konu ile ilgili dolaylı da olsa bazı çalışmalardan söz edilebilse de yeterli şekilde kavramlarıyla ve uygulamalarıyla ele alınan bir eser yoktur.

Çalışmanın kendi içinde taşıdığı zorlukları dikkate alırsak özellikle farklı yorumlara açık olmakla birlikte hemen hemen her askerî seferin sonundaki ganimetlerin taksimi ile ilgili uygulamalarda bazı farklılıkların olduğu görülmür. Kur'an'da belirtilen ilke ve sarf edilecek yerler dışında

farkların olduğunu da belirtmek gerekir. Ganimetin savaş ortamının zorunlu bir sonucu olarak görmek gerekirse Orta Çağ dünyasının bir gerçeği olarak da karşımıza çıkar.

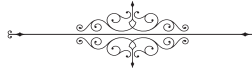
Hem Hz. Peygamber'in uygulamaları hem de tarihî ve kısmen fikhî bir bakışı ortaya koyan bu çalışma yayımlanmış olan Hz. Ebû Bekir dönemi ganimet uygulamaları isimli kitabımız ve halen devam etmekte olan Hz. Ömer dönemi ganimet uygulamaları çalışmalarımıza zemin teşkil etmiştir.

Çalışmanın gözden geçirilmesinde katkı veren Dr. Enes Ensar Erbay'a ve diğer meslektaşlarıma, akademik çalışmalarım esnasında bana sabır gösteren sevgili eşim Perihan hanıma ve evlatlarıma, eseri yayınlayacak olan Siyer Yayınlarına teşekkür ederim.

Gayret bizden, tevfik Allah'tandır.

Prof. Dr. Mehmet Nadir ÖZDEMİR

Kastamonu-2024

Ön Söz

Tarih okumalarının önemli bir kısmını savaşlar ve bunların neden ve sonuçları oluşturmaktadır. Savaşlar söz konusu olduğunda da meşru ya da gayri meşru olsun mutlaka bir bedeli olmaktadır. Tarih, savaşların maliyetiyle ilgilendiği kadar sonuçlarıyla da ilgilendiğinden, yıkımlar ve ele geçirilen zenginlikler de tarihe konu olmuştur.

Hız. Peygamber'in Medine döneminde gerçekleştirdiği askerî faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ganimet alımı ve dağıtımı meselesi hem Müslüman hem de yabancı araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Müslüman yazarlar bunu savaşların doğal bir sonucu ve Allah'ın Kur'an'da onayladığı bir uygulama olarak görürken, müsteşrikler genellikle yağmacılık olarak nitelendirmişlerdir. Hız. Muhammed'i yağma yapmakla itham etmekten geri durmamışlardır. Bu sebeple toplumsal alt yapısı olan ganimet konusunu değerlendirilirken konuya geniş bir perspektiften bakılmalıdır.

Bu çalışmaya konu olan "ganimet" esasen savaşların sonucunda oluşan gider ve kazanımlarla ilgilidir. Elbette savaş galibiyetle sonuçlanmadan ganimet söz konusu olamaz. Ancak ele geçirilen ganimetin nasıl ve kimlere hangi gerekçelerle dağıtılacağı önem arz etmektedir. Konu doğrudan iktisat tarihini ilgilendirmekle birlikte, gelirlerin adaletli bir şekilde dağıtılması, ganimetin bir kamu malı olması, ganimete karşı yapılan herhangi bir suistimalin ağır bir sorumluluk olacağı konuları bizi böyle bir konuyu ele almaya sevk etti.

Ganimet konusunun İslâm tarihinin bir konusu olması esasen Hz. Peygamber'in yönetiminde gerçekleşen bir dizi gazve seriyyelerin sonucudur. Hz. Peygamber'in uygulamalarında ganimet, daha ziyade bir savunma mücadelesinin fiilî sonucu olarak kendini göstermiştir. Bu sebeple bazı gazve ve seriyyelerde eğer hedeflenen hususlar gerçekleşmişse ganimet de alınmamıştır. Benzerlikler olsa da her birinin farklı gerekçelerle gerçekleştiği seriyye ve gazvelerin sonucunda elde edilen ganimetlerin dağıtımında yaşanan sorunlar ve farklı uygulamalar dikkat çekicidir. Esasen konu bu yönüyle tarihçi için farklı açımları bünyesinde barındıran mümbit bir arazi gibidir. Ganimet konusu adalet kavramının farklı örneklerle vücut bulmasına, iktisadî hayatın canlanmasına, düşmanın savuşturulmasına, zaman zaman da bazı huzursuzlukların zuhur etmesine neden olmuştur.

Başka bir anlatımla ganimet, İslâm açısından savaşların sonucunda ortaya çıkan fiilî bir durumun olumlu bir şekilde sonuçlandırılmasıdır. Bu bağlamda ganimet savaşa katılan askerlerin hem savaş giderlerine bir bedel olmak üzere hem de haftalarca belki de aylarca süren savaşlar sebebiyle geçimlerini sağlayamamaları sebebiyle onlar için de bir gelir kaynağı idi.

Ganimet olgusu bir zaruret olarak kendini göstermiştir. Kur'an âyetleriyle Hz. Peygamber yönlendirilmiştir. Savaşmayı hayatına gaye edinmeyen ama savaşmak mecburiyetinde kalan Hz. Peygamber, savaşların doğal bir sonucu olan mal ve servetin ne yapılması gerektiği konusunda herhangi bir bilgiye sahip değildi. Ganimetin ilk gündeme geldiği Batn-ı Nahle Seriyyesi'nin ardından Hz. Peygamberin gösterdiği tavır da bunu teyit etmektedir. Ganimet Araplara yabancı bir konu olmamakla birlikte İslâm'ın tavrı henüz bilinmiyordu.

İslâm'ın ortaya koyduğu ganimet anlayışı ve uygulamaları Araplara yabancı değildi. Zaten ganimet Orta Çağ dünyasının bir gerçeği idi. Bu sebeple, Araplar baskın yapıp karşı tarafın mallarına, eş ve evlatlarına el koyanlara kötü gözle bakmazlardı. Bu gâyet doğal bir durumdu. Bu sebeple ganimet

uygulamasının yaygınlık kazanması ve meşruiyet kazanması İslâm dininin geniş coğrafyalara yayılmasının da önünü açmıştır.

Çalışmamız *giriş* kısmından sonra dört bölümden oluşmaktadır. Girişte araştırmanın yöntemleri ve kaynakları, ganimetle ilgili kavramsal çerçeve ve İslâm öncesi dönemde ganimet bölümleri yer almaktadır. Bu bölümde araştırmanın yöntemleri üzerinde önemli noktalara temas edilmiş, kullanılan kaynakların hangi açılardan araştırmaya katkı sağladıkları ortaya konulmuştur. Ganimetlerle ilgili kavramsal çerçeve ayrı ayrı ele alınmak sûretiyle metin içinde geçen bu kavramların ne anlama geldiği ortaya konmuştur. İslâm öncesi dönemde ganimet bölümünde ise cahiliye döneminde Arapların ganimete nasıl baktıkları, nasıl uyguladıkları konuları ele alınmıştır.

Birinci bölümde seriyyelerin başlamasından Hayber Gavze-si'ne kadar olan dönemdeki uygulamalar ele alındı. Bu noktada ganimet alınan seriyye ve gazveler -araştırmanın konusu gereği- işlenirken; diğer gazve ve seriyyeler dikkate alınmadı. Bedir Gazvesi incelenirken bu savaşın yansımaları üzerinde de duruldu. Medine döneminin ilk yıllarından itibaren hicretin altıncı yılına kadar olan zaman diliminde seriyye ve gazvelerin yoğunluk kazandığı görülmektedir. Hz. Peygamber'in ganimet taksiminde uyguladığı yöntem de dikkate alındığında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Konu araştırılırken Kur'an boyutu da ihmal edilmemiş ve ilgili sûre ve âyetler tetkik edilmiştir.

İkinci bölümde Hayber savaşından Huneyn Gazvesi'ne kadar olan dönemdeki gazvelerde elde edilen ganimetler ele alındı. Bu dönemde özellikle Hayber Gazvesi'nde ele geçirilen ganimet ve esirlerle ilgili uygulamalardaki farklılıklar dikkat çekicidir. Fedek ve Resûl'ünün ele geçirilmesi sonrasındaki uygulamalar da üzerinde durulan konulardandır. Ayrıca burada ganimetlerin miktarlarına da yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde Huneyn Gazvesi sonrası uygulamalar incelenmiştir. Huneyn Gazvesi'nin konumuz açısından farklı bir gazve olduğunu da belirtmek gerekir. Ganimetlerin dağıtımında yaşananlar, sonrasındaki gelişmeler ve yansımaları üzerinde durulması bu açıdan önemlidir.

Dördüncü bölümde ganimet taksimindeki genel esaslar üzerinde durulmuştur. Buna göre, devlet gelirleri içinde ganimet statüsü, humus uygulaması, esirlerin durumu, amaç-araç bağlamında ganimet elde etme durumu ve diğer esaslar üzerinde ayrıntılı bir inceleme yapılmıştır.

Araştırma konumuzun tespiti ve olgunlaşması sürecinde fikir ve görüşlerinden istifade ettiğim hocalarıma ve çalışmayı okuyarak eleştirileriyle katkıda bulunan meslektaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Doç. Dr. Mehmet Nadir ÖZDEMİR

Kastamonu- 2016

